

177-а гв. бад (м. Дебрецен) у складі 674-го, 727-го і 880-го бомбардувальних авіаполків (бап) на літаках Іл-28 та доданого 931-го окр. розвід. авіаполку на Іл-28Р виконувала завдання щодо повітряної розвідки й фотографування. На 880-й гв. бап припадає єдина бойова втрата, яку зазнала радянська авіація. 7 листопада бомбардувальник Іл-28 був збитий зенітним вогнем повстанців у районі о-ва Чепіль на р. Дунай, три члени екіпажу загинули.

195-а гв. вад (м. Тато) складалася з 1-го, 5-го і 106-го винищувальних авіаполків (літаки МіГ-15 біс) і здійснювала баражування, супровід бомбардувальників і особливо важливих літаків, розвідку формувань противника, штурмування живої сили і техніки противника, прикриття аеродромів і військ. В оперативному підпорядкуванні дивізії перебувала 250-та окрема змішана авіаескадрилья.

До складу Особливого корпусу також входила 201-та окрема ланка зв'язку (вертольоти Мі-1), що здійснила 72 бойові вильоти на перевезення офіцерів зв'язку на командні пункти, евакуацію поранених, розвідку зосередження повстанців.

У бойових діях брала участь авіація зі складу *57-ї Повітряної армії* ПрикВО: 37-ма вад (на літаках МіГ-17, м. Чортків) у складі 236-го, 282-го і 602-го вап; 279-та вад (на літаках МіГ-17, м. Мукачеве) у складі 92-го, 192-го і 486-го вап; авіачастини армійського підпорядкування: 48-й окремих розвідувальний авіаполк (літаки Іл-28Р) і три авіаескадрильї – 96-та окрема змішана, 57-ма окрема корегувально-розвідувальна і 86-та окрема далеко-розвідувальна (літаки Іл-12). З 24 жовтня до 18 листопада 1956 р. авіація цих авіаційних з'єднань і частин виконувала завдання з повітряної розвідки, забезпечення зв'язку з військами, баражування, прикриття військ і урядових літаків, викидання листівок тощо.

Найактивніше використовувалася *військово-транспортна авіація* (ВАТ), що здійснювала перевезення військ, зброї, боєприпасів і вантажів різного призначення, евакуацію поранених і сімей військовослужбовців з території Угорщини. Також літаки ВАТ використовувалися для розвідки й агітації.

У ході операції було задіяно низку військово-транспортних авіаційних з'єднань і частин: 4-та адоп (м. Люберці, Москва) у складі 229-го і 600-го втап (літаки Іл-12 та Іл-14); 281-ша втад (с. Кречевиці, Новгород) у складі 196-го гв. та 334-го втап; 40-ва втад (м. Чернівці) у складі 336-го і 338-го втап; 12-та втад (м. Тула) у складі 374-го та 930-го втап.

Бойові дії в Угорщині забезпечувала й 35-та дтад (м. Каунас, вертольоти Мі-4) у складі 239-го гв. дтап і 825-го дтап. З 5 до 15 листопада вертолітна група дивізії у складі 35 екіпажів здійснила понад 400 польотів, перевезла понад 500 офіцерів зв'язку, вивезла понад 300 поранених і майже 30 т військових вантажів.

Питльована Л.Ю., к.і.н., доцент
Український католицький університет

РОСІЙСЬКИЙ НАСТУП НА ПІВДЕННО-ЗАХІДНОМУ ФРОНТІ 1916 РОКУ У ПОЛІТИЧНІЙ КАРИКАТУРІ БРИТАНСЬКОГО САТИРИЧНО- ГУМОРИСТИЧНОГО ЧАСОПИСУ «ПАНЧ»

Успішний наступ на Південно-Західному фронті літа – осені 1916 р. увійшов в історію воєнного мистецтва як Брусиловський прорив: назва була дана на честь командувача фронту генерала О.О. Брусилова. Кампанія була ретельно спланованою і новаторською як з точки зору методів підготовки, так і оперативного виконання. Глибоко ешелоновану оборону противника, з великою щільністю військ, забезпечену артилерією, неможливо було здолати прийомами тогочасного оперативного і тактичного мистецтва,

яке надавало значення кількісній перевазі військ та озброєнь і робило ставку на здійснення масованого прориву на одній ділянці позиційного фронту. О.О. Брусилов запропонував завдавати одночасні удари у кількох точках з метою розосередження уваги і сил противника, обмеження його можливостей використання резервів, провокування його на очікувані дії. Акцент робився і на ефект несподіваності, який досягався шляхом введення в оману ворога, оперативним маскуванням, заходами оперативного забезпечення.

Результати наступу росіян були вражаючими: Австро-Угорщина та Німеччина втратили більше 1,5 млн вояків, велику кількість артилерії та іншої вогнепальної зброї. Сучасників вразила швидкість просування російських військ і глибина прориву оборони противника.

Однак брак взаємодії російської Ставки Верховного головнокомандувача, командувачів фронтів, а також Антанти не дозволив генералу Брусилову розвинути свій успіх у боротьбі з австро-німецькими військами. На думку деяких дослідників, ціна перемоги Брусилова була надмірною, виснаживши ресурси Росії.

Попри це Брусиловський прорив мав непересічне значення для зміни стратегічного становища на фронтах. Він допоміг подолати позиційну безвихідь, що склалася на середину 1916 р., дав поштовх подальшим операціям союзників. Австро-Угорщина була вражена поразками власних військ і до кінця війни намагалася не проводити масованих наступальних операцій. У зв'язку з подіями на сході вона зупинила наступ на італійському фронті, що дуже полегшило становище Італії. Наступ росіян змінив також становище на Західному фронті, адже у розпал битви під Верденом і на Соммі німці були змушені перекинути десятки дивізій на допомогу своєму союзнику. Кілька дивізій було знято також із Салонікського фронту, що покращило позиції Антанти на Балканах.

Ще одним наслідком російського наступу і ослаблення позицій Австро-Угорщини став вступ 27 серпня 1916 р. у війну на боці Антанти Румунії. Втім це радше послабило позиції Антанти в регіоні, оскільки румунська армія виявилася нездатною протистояти австро-німецьким військам, здавши їм більшу частину країни. Але сам факт того, що нейтральна Румунія вирішила приєднатися саме до Антанти, свідчив про розцінювання її шансів на перемогу у війні як кращих.

На 1916 рік європейські суспільства вже втратили ілюзії з приводу швидкого закінчення війни і відчували глибоку втому від неї. Тому успіхи на фронті на кшталт Брусиловського прориву ставали важливим елементом пропаганди з метою соціально-психологічної мобілізації суспільства, переконання його в правильності урядової політики, формування потрібних уявлень як щодо ворогів, так і щодо союзників.

Широкий відгук наступ росіян червня-вересня 1916 р. на Південно-Західному фронті знайшов на сторінках британського сатирично-гумористичного часопису «Панч». Наглядними матеріалами, які висвітлювали Брусиловський прорив, були карикатури. Будучи політичними метафорами, малюнки відігравали важливу ілюстративну, орієнтаційну та інтерпретаційну роль у формуванні ставлення читача до подій. Візуальний ряд політичних карикатур звертався як до його розуму, так і до емоцій та почуттів.

Художників «Панча» цікавили не стільки оперативно-тактичні характеристики дій російських армій, скільки їх стратегічні наслідки. Цікаво, що на жодному малюнку ми не бачимо самого О. Брусилова, що пояснюється необхідністю впізнаваності персонажів для британських читачів. Навряд чи хтось із них міг би візуально ідентифікувати російського генерала. Тому сюжет карикатур будувався з використанням інших, більш відомих постатей.

Перше, що вразило художників, – це дані про швидкість наступу російських військ: за десять днів лінія фронту посунулася на захід в середньому на 70 км, а місцями – більш як

на 120 км. Карикатури червня 1916 р. демонструють критичність становища, в яке була поставлена Австро-Угорщина після зайняття російськими військами Східної Галичини та Буковини. Б. Партрідж порівняв російський наступ з напором парового котка. Від машини швидко тікає імператор Франц-Йосиф I, а за кермом котка – збірний образ російського солдата. Невеличку рефлексію з приводу Росії – котка бачимо на малюнку «Русизм» Т. Генрі у серпні цього ж року. А Л. Рейвен-Хілл зобразив Росію у вигляді ведмедя з вольєра зоопарку, який раптом помінявся місцями з відвідувачем – австрійським імператором, акцентуючи таким чином на кардинальній зміні ситуації на східному фронті. Складність становища австро-угорського двоголового орла у липні 1916 р., який констатує, що справи кепські як на російському, так і на італійському фронті, демонструє малюнок Б. Партріджа «Дві голови з єдиною думкою».

Образ ведмедя як уособлення Росії неодноразово використовувався у карикатурах, зокрема, на одній із них Вільгельм II зображений у ведмежих «обіймах Брусилова». На малюнках Німеччина теж неодноразово фігурувала як потерпіла внаслідок наступу Брусилова сторона. Ситуацію, на думку карикатуристів, не рятувало ні призначення П. Гінденбурга на посаду начальника Генштабу, ні підпорядкування йому австрійських військ на Східному фронті. Художники відзначали і значення приєднання до Антанти Румунії.

Таким чином, карикатури «Панча» на тему Брусиловського прориву підкреслювали значення успіху Росії і програвності становища країн Троїстого союзу.

Серховець С.В.

Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК СЛУЖБОВОЇ КІНОЛОГІЇ У ВІЙСЬКОВІЙ СПРАВІ ТА ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Результати аналізу спеціальної літератури та архівних документів дозволили зробити висновок, що у військовій справі застосовувати собак розпочали понад шість тисяч років тому. Вони застосовувалися для несення сторожової і вартової служб, а також як бойові тварини. Зокрема, у спеціальній літературі описуються приклади охорони фортець, військових таборів та інших об'єктів за допомогою собак. Тому й не дивно, що воєнна історія знає багато фактів, коли вміле застосування бойових собак мало значний вплив на результат битви або воєнної операції.

За твердженням учених, багато відомих воєначальників стародавності підсилювали бойові порядки своїх військ спеціально підготовленими собаками. У той же час греки застосовували собак не тільки як бойових, але і для ведення розвідки, боротьби зі шпигунами, несення сторожової служби.

Добре знаючи можливості собак, командування більшості армій світу мало у своєму строю значну їх кількість, поклавши на них завдання щодо охорони позицій і таборів військ, піднесення боєприпасів, підтримання зв'язку, санітарної та інших видів служб.

Аналогічні приклади результативного використання спеціальних собак у військовій справі мають місце в історії розвитку багатьох держав світу, у тому числі й на теренах України.

Проходили століття, удосконалювалося озброєння, з'являлися все більш сучасні прийоми ведення бою, збільшувалися армії. Однак бойові собаки продовжували